

MAKÜ

SAĞLIK BİLİMLERİNDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

CURRENT PERSPECTIVES ON
HEALTH SCIENCES

Research Article

İç hastalıkları hemşireliği dersi uygulamalarının hemşirelik öğrencileri tarafından değerlendirilmesi

Evaluation of internal diseases nursing course applications by nursing students

Sıddıka Ersoy¹, Mahmut Ateş², Muhammet Can Turan¹, Mutlu Demirel¹¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye²Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Burdur, Türkiye

Received 12.05.2023

Accepted 02.07.2023

Published Online 30.09.2023

Article Code CPHS2023-4(2)-4

Anahtar kelimelerhemşirelik
uygulama
değerlendirme
klinik yeterlilik**Keywords**nursing
practical
assessment
clinical competence**Corresponding Author**Mahmut ATEŞ
mates@mehmetakif.edu.tr**ORCID**S ERSOY
0000-0001-8094-8042**MATEŞ**

0000-0002-1470-2551

MC TURAN

0009-0000-2813-1748

M DEMİREL

0009-0007-4453-0117

Öz:

Amaç: Klinik eğitim/uygulama hemşirelik eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Uygulamalarda, öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmesine olanak sağlaması, eğitimin etkinliğini ve eğitimin sonuçlarının olumlu şekilde değerlendirilmesini etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı; Hemşirelik bölümü öğrencilerinin iç hastalıkları hemşireliği dersinin aktif olarak anlatıldığı dönemde yaptıkları iç hastalıkları hemşireliği klinik uygulamalarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesini sağlamaktır. **Gereç ve Yöntem:** Yapılan literatür taraması sonrasında araştırmacılar tarafından oluşturulan anket Hemşirelik Bölümü ikinci sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümü sosyodemografik verileri içeren kişisel bilgi formu olarak hazırlanmıştır. İkinci bölümü ise, iç hastalıkları hemşireliği uygulamalarına ilişkin etkilenme/tutum geliştirme düzeyini belirlemeye yönelik 30 farklı değerlendirme sorusundan oluşmaktadır. **Bulgular:** Sosyodemografik verilerle öğrencilerin uygulama yeterliliğine ilişkin düşünceleri karşılaştırıldığında; sosyodemografik verilerin uygulama yeterliliği hakkındaki düşünceler üzerinde anlamlı etkisi olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). Öğrencilerin uygulama yeterliliğine ilişkin düşüncelerini daha net biçimde değerlendirmek için anket sorularına verilen cevaplar puanlanmıştır. Buna göre öğrencilerin %64,90'ı iç hastalıkları hemşireliği kapsamında yapılan uygulamayı yeterli bulmaktadır. **Sonuç:** Öğrencilerin uygulamayı yeterli bulmamasına neden olan faktörler değerlendirilerek yapılacak yeni düzenlemelerle eğitim kalitesi ve memnuniyeti artırmaya yönelik planlamalar ve uygulamalar yapılabilir.

Abstract

Aim: Clinical education/practice is an essential part of nursing education. It allows students to learn by doing and experiencing, which affects the effectiveness of education and the evaluation of educational outcomes. The aim of this study is to assess the evaluations of nursing students regarding their clinical practice in Internal Medicine Nursing during the period when the course is actively taught. **Materials and Methods:** Following a literature review, a questionnaire was developed by the researchers and administered to second-year students in the Nursing Department. The questionnaire consisted of two sections. The first section was a personal information form including sociodemographic data. The second section consisted of 30 different assessment questions aimed at determining the level of engagement and attitude development towards internal medicine nursing practices. **Results:** When comparing the students' perceptions of their competency in practice with their sociodemographic data, it was found that sociodemographic factors did not have a significant effect on their perceptions of competency ($p>0.05$). To evaluate the students' perceptions of competency more precisely, the responses to the questionnaire were scored. According to the results, 64.90% of the students found the internal medicine nursing practice to be adequate. **Conclusion:** By evaluating the factors that contribute to students' perception of inadequacy in practice, new arrangements can be made to improve the quality and satisfaction of education through planning and implementation.

To cite this article:

Ersoy S, Ateş M, Turan MC, Demirel M. İç hastalıkları hemşireliği dersi uygulamalarının hemşirelik öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. Curr Perspect Health Sci. 2023;4(2): 64-71.

GİRİŞ

Klinik eğitim hemşirelik eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır (1, 2). Hemşirelik eğitimi, kuramsal eğitim ile uygulamalı eğitimin bir arada olduğu bir eğitimdir. Hemşirelik eğitiminde uygulamaların varlığı, öğrencilerin profesyonel hemşirelik uygulamalarını öğrenmesini sağlayarak deneyimlerini artırmak; mesleki görev ve sorumluluklarının farkında olan, bireylerde gelişebilecek sağlık sorunlarına doğru uygulama yaklaşımlarını uygulayabilecek; mesleki değer, tutum, bilgi ve becerilere sahip meslek üyeleri yetişmesini sağlamaktır (2-8).

Uygulama tabanlı öğrenme, öğrencilerin gerçek hayatta deneyimleyerek öğrenmelerine imkan sağlayarak eğitimin etkinliğini arttırmaktadır. Ancak, öğrenciler, uygulama sürecinde olumsuz bir deneyim yaşamaktan korkabilmekte ve klinik uygulama öncesinde heyecan, korku ve endişe hissedebilmektedirler. Awuah-Peasah ve meslektaşları, öğrencilerinin sağlık personeli ile etkileşim içinde olmalarının önemli olduğunu vurgulamış ve bu etkileşim sırasında soru cevap tekniğinin ekibin içindeki iletişim için kritik bir rol oynadığını belirtmişlerdir (9).

Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda yaşadıkları güçlüklerle ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Var olan çalışmalarda öğrencilerin klinik uygulamalarda yaşadıkları güçlükler; yeni bir sosyal çevreye uyum sağlamakta zorlanma, anksiyete düzeyinin yüksekliği (10), klinik ortam koşullarının öğrenme fırsatları için yeterli olmaması, sağlık çalışanları ile yaşanan iletişim problemleri, fiziksel koşulların yetersizliği (11), öğretim elemanlarından kaynaklanan güçlükler, iyi bir rol model olmama, iletişim çatışmaları (11, 12), öğrencilerin mesleğini isteyerek seçmemeleri (13, 14) şeklinde sıralanmaktadır

Bu çalışmanın amacı; iç hastalıkları hemşireliği dersi ve uygulamasını alan öğrenciler tarafından klinik uygulama değerlendirmesinin yapılmasını sağlamaktır. Değerlendirme sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda klinik uygulama ve ders planına ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılarak klinik uygulama memnuniyet ve veriminin artırılacağı düşünülmektedir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikteki araştırmanın amacını gerçekleştirmek için, iç hastalıkları hemşireliği

uygulamalarına ilişkin yapılan literatür taraması sonrasında araştırmacılar tarafından oluşturulan anket Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Sağlık Bilimleri Fakültesi (SBF) Hemşirelik Bölümü 2. sınıf öğrencilerine 2020-2021 eğitim öğretim döneminde uygulanmıştır. Verilerin güvenilirliğini artırmak amacıyla, veri toplanması için iç hastalıkları hemşireliği dersinin ve uygulamasının sona ermesi beklenmiştir. Uygulamanın yapılması için etik kurul izni alınmıştır. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümü sosyodemografik verileri içeren kişisel bilgi formu olarak hazırlanmıştır. İkinci bölümü ise, iç hastalıkları hemşireliği uygulamalarına ilişkin etkilenme/tutum geliştirme düzeyini belirlemeye yönelik 30 farklı değerlendirme sorusundan oluşmaktadır. Sorular araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Sorulara verilen yanıtlar 5’li likert ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sürecinin bu bölümünde Likert ölçeği gibi nicel bir veri toplama aracının kullanılması, araştırma ekiplerinin katılımcıların duygularını anlamasına olanak tanımak için tercih edilmiştir. Öğrencilerin uygulama yeterliliğine ilişkin düşüncelerini daha net biçimde değerlendirmek için anketin ikinci bölümünü oluşturan değerlendirme sorularına verilen yanıtlar puanlamaya tabi tutulmuştur.

Araştırmaya dahil olma kriterleri;

- *SDÜ SBF Hemşirelik bölümü öğrencisi olmak,
- *İç Hastalıkları Hemşireliği dersini almış olmak,
- * Araştırmaya katılmayı kabul etmek
- * Türkçe biliyor olmak, şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmadan dışlanma kriterleri;

- *Veri toplama sürecinde formları eksik doldurmak,
- *Teorik ve uygulama eğitimi olarak iki aşaması bulunan iç hastalıkları hemşireliği dersini tamamlamamış olmak,
- *Araştırmaya katılma konusunda gönüllü olmamak.

Veri toplama tarihi göz önüne alındığı zaman 12 öğrencinin çalışma dışı bırakılması nedeni ile çalışma 194 öğrenci ile tamamlanmıştır. Çalışmaya katılım oranı ise %94,2 olarak belirlenmiştir. Veriler paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

İstatistiksel analizlerde frekans analizleri, dağılım testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin %73,8'i kız, yaş ortalamaları $20,3 \pm 1,14$ olarak bulunmuştur. İç hastalıkları hemşireliği dersi alan öğrencilerin %74,7'sinin ailesinin geliri öğrenciyi desteklemek için yeterli olduğu, %40,7'sinin ailenin ilk çocuğu olduğu, %62,4'ünün yurttan kaldığı ve %60,3'ünün farklı sebeplerle okula isteyerek geldiği saptanmıştır. Düzenli sosyal aktiviteye katılanlar %57,2 iken, öğrencilerin %19,1'i günlük düzenli olarak ders çalıştığını belirtmiştir. Sosyodemografik verilerle öğrencilerin uygulama yeterliliğine ilişkin düşünceleri karşılaştırıldığında; sosyodemografik verilerin uygulama yeterliliği hakkındaki düşünceler üzerinde anlamlı etkisi olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$) (Tablo 1).

Tablo 1. Sosyodemografik verilerin puanlanmış değerlendirme sorularının yanıtlarına etkisi

Demografik Özellikler	Sayı	%	F	p	
Yaş	Min-Max 19-28	194	20,3±1,14	2,374	0,096
Cinsiyet	Kadın	143	73,8	0,144	0,866
	Erkek	51	26,2		
Kaçıncı çocuk	Birinci	79	40,7	1,873	0,156
	İkinci	76	39,2		
	Üçüncü	19	9,8		
	Dört ve fazla	20	10,3		
Ailenin geliri öğrenciyi desteklemek için yeterli mi?	Evet	145	74,7	0,086	0,917
	Hayır	49	25,3		
Okulu isteyerek gelme durumu	Evet	117	60,3	0,547	0,580
	Hayır	77	39,7		
Konakladığı yer	Ev	45	23,2	0,891	0,412
	Apart	28	14,4		
	Yurt	121	62,4		
Düzenli sosyal aktivite varlığı	Evet	111	57,2	0,311	0,733
	Hayır	83	42,8		
Günlük düzenli olarak ders çalışma durumu	Evet	37	19,1	0,210	0,811
	Hayır	157	80,9		
İç hastalıkları dersi konu içeriği olarak yeterli mi?	Evet	159	82,0	1,012	0,365
	Hayır	35	18,0		
İç hastalıkları dersi uygulaması süre olarak yeterli mi?	Evet	145	74,7	2,578	0,079
	Hayır	49	25,3		

Anketin ikinci bölümünü oluşturan, iç hastalıkları hemşireliği uygulamalarına ilişkin etkilenme/tutum geliştirme düzeyini belirlemeye yönelik

sorular ve bu sorulara verilen yanıtlar istatistiksel olarak değerlendirilmiştir (Tablo 2). Öğrenciler değerlendirmelerinde: Uygulamanın görev bilinci ve sorumluluk almaya katkı sağladığını ($p=0,005$); mesleki etik ve ahlaki sorumlulukları kavrama bilinci kazandırdığını ($p=0,043$); Hayat boyu öğrenmenin gerekliliğini algılamalarına katkı sağladığını ($p=0,000$); uygulamalarında teorik bilgileri kullanma şanslarının olmadığını ($p=0,035$) ancak vaka tartışmalarının klinikte örneğini görmedikleri hastalıkları da öğrenmelerine katkı sağladığını ($p=0,004$); kendilerini hemşirelik mesleğine yakın hissetmelerine destek olduğunu ($p=0,001$) ve mesleki güncel konular hakkında bilgiler kazandırdığını ($p=0,017$) ifade eden sorularda istatistiksel anlamlılık gösterecek şekilde olumlu görüş bildirmişlerdir. Diğer sorulara verilen yanıtlarda da istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmamasına rağmen, iç hastalıkları hemşireliği dersi kapsamında yapılan uygulama çalışmalarının öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkısı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin yarıdan fazlası (% 62,4 - % 85,1) olumlu tutum/davranış ya da beceri gelişimine katkı sağlamaya yönelik sorulara olumlu yanıtlar vermişlerdir. Bu sorulardan yalnızca teknolojik cihazları kullanma becerisi ile ilgili soruya verilen olumlu yanıt yüzdesi % 50'nin altında (% 43,8) kalmıştır. Daha sonra yapılan görüşmelerde öğrencilerin bu sorudaki yanıtlarında sadece tıbbi cihazları düşünmediği, tüm teknolojik aletleri göz önüne alarak yanıt verdikleri saptanmıştır.

Öğrencilerin uygulama yeterliliğine ilişkin düşüncelerini daha net biçimde değerlendirmek için anket sorularına verilen cevaplar her bir soru için 1 ile 5 arasında puanlanmıştır (Tablo 3). Buna göre 30-70 puan arasında puan alanlar uygulamayı yetersiz buluyor, 71-110 arası puan alanlar uygulamayı ortalama yeterlilikte buluyor ve 111-150 puan arasında puan alanlar uygulamayı yeterli buluyor olarak yorumlanmıştır. Toplamda alınan puan ortalaması $115,4 \pm 21,88$ (37-145) olarak saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin %64,9'u iç hastalıkları hemşireliği kapsamında yapılan uygulamayı yeterli bulmaktadır.

Tablo 2. Uygulama değerlendirme sorularına verilen yanıtlar*

İç Hastalıkları Hemşireliği Uygulaması için	Kesinlikle Katılmıyorum N(%)	Kararsızım N(%)	Tamamen Katılıyorum N(%)	F	p
1) Görev bilinci ve sorumluluk almama katkı sağladı.	11 (5,7)	18 (9,3)	165 (85,0)	8,221	0,005
2) Grup içerisinde bulunmama ve bir meslek üyesi olarak çalışmama katkı sağladı.	14 (7,2)	27 (13,9)	153 (78,9)	0,002	0,966
3) Derste öğrendiğim teorik bilgileri kullanabiliyor olmam uygulamalar sırasında bilgi birikimime katkı sağladı.	14 (7,2)	18 (9,3)	162 (83,5)	0,922	0,338
4) Yazılı ve sözlü iletişimimin gelişmesine katkı sağladı.	17 (8,8)	34 (17,5)	143 (73,7)	0,000	0,998
5) Zamanımı etkili planlamam ve kullanmam gerektiği konusunda deneyim kazanmamı sağladı.	19 (9,8)	31 (16,0)	144 (74,2)	0,593	0,060
6) Zayıf/eksik olduğum alanların tespitini yaptım.	13 (6,7)	46 (23,7)	135 (69,6)	0,117	0,732
7) Hiyerarşik yapıya sahip bir kurum içerisinde deneyim kazanmamı sağladı.	15 (7,8)	49 (25,2)	130 (67,0)	0,146	0,703
8) Teknolojik cihazları kullanma becerisi kattı.	63 (32,5)	46 (23,7)	85 (43,8)	1,962	0,163
9) Bana belirli ihtiyaçlara yönelik bir sistem veya süreci tamamen veya kısmen tasarlama becerisi kazandırdı.	16 (8,2)	47 (24,2)	131 (67,6)	1,686	0,196
10) Bana disiplinli takım çalışması yürütme becerisi kazandırdı.	21 (10,8)	37 (19,1)	136 (70,1)	1,344	0,248
11) Bana mesleki problemleri belirleme, ifade etme ve çözme becerisi kazandırdı.	11 (5,7)	41 (21,1)	142 (73,2)	0,576	0,449
12) Bana mesleki etik ve ahlaki sorumlulukları kavrama bilinci kazandırdı.	12 (6,2)	26 (14,1)	155 (79,7)	4,639	0,043
13) Hayat boyu öğrenmenin gerekliliğini algılamama yardımcı olmuş ve bana hayat boyu öğrenme yeteneği kazandırdı.	9 (4,7)	32 (16,5)	153 (78,8)	16,307	0,000
14) Diğer alan dersterimi daha rahat anlayabilmem konusunda katkı sağladı.	13 (6,7)	16 (8,2)	165 (85,1)	3,847	0,051
15) Mesleki güncel konular hakkında bilgiler kazandırdı.	14 (7,2)	33 (17,0)	147 (75,8)	5,847	0,017
16) Uygulamanın süresi benim için yeterli oldu.	41 (21,1)	30 (15,5)	123 (63,4)	3,558	0,061
17) Uygulamalarda yapılan vizit hasta tanılmasını geliştirdi.	18 (9,3)	24 (12,3)	152 (78,4)	0,255	0,614
18) Uygulamalarındaki vaka tartışmaları görmediğim hastalıkları da öğrenmeye katkı sağladı.	21 (10,8)	31 (16,0)	142 (73,2)	8,364	0,004
19) Ayrıntılı hasta teslimini öğrenmem adına katkı sağladı.	22 (11,3)	35 (18,0)	137 (70,7)	2,697	0,102
20) Kendimi uygulama yaptığım kurumun bir parçası olarak hissetmemi sağladı.	24 (12,4)	34 (17,5)	136 (70,1)	0,009	0,925
21) Kendimi hemşireliğe yakın hissetmeye destek oldu.	18 (9,3)	30 (15,5)	146 (75,2)	10,443	0,001
22) Uygulama sayesinde hemşirelik mesleğini daha çok benimsedim.	18 (9,3)	32 (16,5)	144 (74,2)	0,469	0,494
23) Uygulamaya çıktığım kurum gelecekte klinik uygulama yapacak arkadaşlarıma tavsiye ederim.	21 (10,8)	39 (20,1)	134 (69,1)	0,690	0,407
24) Kendime mesleki amaçlar ve vizyon belirlemede faydalı oldu.	16 (8,3)	37 (19,1)	141 (72,6)	1,719	0,191
25) Uygulamalarımı yaptığım kurumlarda ekip tarafından dışlandığım için meslekten soğudum.	101 (52,1)	29 (14,9)	64 (33,0)	3,036	0,083
26) Uygulamalarımda görev dışı uygulamalar yaptığım için uygulamadan yarar sağlamadım.	97 (50,0)	25 (12,9)	72 (37,1)	2,006	0,158
27) Uygulamalarımda hasta ile ilgili verilere ulaşamama sorunu yaşadım.	99 (48,5)	34 (17,5)	66 (34,0)	2,227	0,137
28) Uygulamalarımda teorik bilgilerimi kullanma şansım olmadı.	87 (44,8)	35 (18,1)	72 (37,1)	4,498	0,035
29) Uygulamalarda gözetmenlerimiz bilgi açısından yetersizdi	96 (49,5)	33 (17,0)	65 (33,5)	3,446	0,065
30) Uygulamalarımda yaşadığım doyum beni mutlu etti.	27 (14,0)	46 (23,7)	121 (62,3)	1,620	0,205

*Yalnızca bu tablo için verilerin analizi yapılırken analizde çok az seçildiği için istatistiksel hataya sebep olan kısmen katılmıyorum yerine kesinlikle katılmıyorum yanıtı; kısmen katılıyorum yerine tamamen katılıyorum yanıtı seçilerek analizler yapılmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin uygulama yeterliliğine ilişkin düşünceleri

	n	%
30-70 puan; Uygulamayı yetersiz buluyor	9	4,6
71-110 puan; Uygulamayı ortalama yeterlilikte buluyor	59	30,4
111-150 puan; Uygulamayı yeterli buluyor	126	65,0

TARTIŞMA

Öğrencilerin mesleki beceri yeterliliğini sağlayabilmek için bilgi ve beceriyi birleştirebilmeleri gerekir ki, bu becerinin kazanılması için uygulamalar

mesleki eğitimin olmazsa olmaz faktörlerindedir (15,16). Klinik uygulamalarla birlikte teorik eğitim desteklenmektedir. Klinik uygulamaların önemi dair yapılan çalışmalarda klinik uygulamaların ayrı bir ders olarak müfredata eklenerek daha fazla önem verilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (11).

Chapman ve Orb. tarafından yürütülen bir araştırmada, hemşirelik öğrencilerinin klinik deneyimleri üzerine çalışılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, klinik eğitimciler ve uygulama yapılan hastane personeli, öğrenci eğitimini geliştirmek için rol model olarak ve pozitif bir

öğrenme ortamı yaratarak önemli bir rol oynamaktadır. Klinik personelin, öğrencileri sağlık ekibinin bir parçası olarak görmeleri ve desteklemeleri gerektiği belirlenmiştir. Ayrıca, klinik eğitimciler ve klinik personelin işbirliğinin öğrenci eğitiminde temel bir rol oynayabileceği sonucuna varılmıştır (17). Kendi çalışmamızda, öğrencilere bu konuyla ilgili sorular sorulmuş ve yanıtlar analiz edilmiştir. Buna göre, öğrencilerin %78,9'u kendilerini meslek üyesi olarak algıladıklarını ve bu algının gelişmesinde klinik personelin önemli bir katkısı olduğunu ifade etmiştir. Ancak, %33,0'ü klinikte dışlanmış hissettikleri için meslekten soğuduklarını belirtmiştir.

Lisans eğitiminin temel amacı, sağlık bilimlerinde öğrenim gören her bir öğrencinin mezun olduğunda, sağlık bakım hizmetlerinin farklı alanlarında profesyonel bir sağlık çalışanı olarak çalışmaya hazır duruma gelmesidir. Çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun uygulamaların kendilerine olan katkısının farkında olduğu ve yine öğrencilerin uygulama süresini yeterli gördükleri saptanmıştır. Ebelik bölümü öğrencilerinde yürütülen farklı bir çalışmada ise ayrıntılara fazla girilmesinin anlamayı güçleştirdiği ifade edilmiştir (18).

Üniversitenin ilk yılında insan fizyolojisi ve temel hemşirelik bilgilerini öğrenmesi beklenen öğrencilerin ikinci sınıfa geçtiklerinde yoğun bir teorik bilgi eşliğinde donanımlarını geliştirme, sentezleme ve kronik hastalığı olan bireylere doğru ve etkin bakımı verebilmeleri için gerekli özveriye göstermeleri istenmektedir (19, 20). Çalışmanın verileri göz önüne alındığı zaman dersin teorik ve laboratuvar kısmıyla birlikte, etkin uygulama sahalarının sağlanması sayesinde dersin ve öğrenmenin daha aktif gerçekleşeceğinin mümkün olabileceği görülmektedir.

Kızılı ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin stresle baş etme ve problem çözme becerileri ile öz-etkililik düzeyleri arasında bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar öğrencilerin öz-etkililik düzeyinde doğru orantılı bir artış gösterdikleri tespit edilmiştir (21). İç hastalıkları hemşireliği dersini alan öğrencilerin 2. sınıfta oldukları düşünüldüğünde, uygulamalardan elde ettikleri kazanımların diğer yıllardaki kazanımlarını da destekleyeceği ifade edilebilir.

Hunter ve arkadaşlarının yaptığı bir başka çalışmada ise, hemşirelik ikinci sınıf öğrencilerinin iç hastalıkları hemşireliği dersinde gerektiği gibi eleştirel düşünme, analiz yapma ve çıkarımsal sonuçlara ulaşma becerilerinin üst sınıflara göre daha düşük

olduğu belirtilmiştir (22). Bizim bulgularımıza göre öğrencilerin öz etkililiğini geliştirmede uygulamanın önemli olduğu sonucu çıkarılabilir. Ancak, yapılacak diğer çalışmalarda bu konuda tüm sınıfların değerlendirilmesinin sağlanması uygulamaların yıllar içindeki gelişime etkisini incelemek için kullanılabilir.

Hemşirelik öğrencileri için klinik eğitim (uygulama) sırasında yaşanan yüksek düzeyde stres, en büyük zorluklardan biridir (23). Blomberg ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, öğrenci hemşirelerin neredeyse yarısının klinik deneyim süresince yoğun bir şekilde stres yaşadığı ve uygulama yaptıkları kliniğin özelliklerine göre stres düzeylerinin değiştiği bulunmuştur (24). Başka bir çalışmada, farklı müfredat programlarındaki öğrencilerin farklı düzeylerde stres deneyimlediği görülmüştür (19).

Labrague tarafından yapılan bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin en büyük stres kaynaklarından birinin mesleki bilgi ve beceri eksikliği olduğu belirtilmektedir (25). Aynı çalışmada, öğrencilerin sınıf ortamında ve klinik ortamda sıkı ve titiz bir eğitim almalarına rağmen, hala okulda daha fazla öğrenebileceklerini hissettikleri ve klinikte hemşirelik uygulamalarını/becerilerini gerçekleştirirken yanlış yapmaktan korkarak stres yaşadıkları vurgulanmıştır (25).

Raji ve arkadaşlarının yürütmüş olduğu bir çalışmada ise hemşirelik öğrencilerinin uygulama stres düzeylerini ılıman olarak belirlemiş, uygulama alanındaki en önemli stres kaynağının hoş olmayan antipatik duygular olduğunu ve en az stres yaratan faktörün ise uygulama ortamındaki kişiler arası iletişim olduğunu belirtmiştir (26). Aydın ve Argun tarafından yapılan bir çalışmada ise, hemşirelik öğrencilerinin %92,9'unun teorik bilgilerini uygulama fırsatı bulamadığı, %75,1'inin uygulamalarda keyifle ve huzurla çalışmadığı, %74,4'ünün aldıkları tüm uygulamalı derslerle ilgili kliniklere çıkma fırsatı bulamadığı, %41,1'inin uygulama alanlarında öğretim elemanlarının bakım/tedaviler konusunda model olmadığı ve %36,8'inin görev dışı sorumluluklar aldığı ortaya konulmuştur (11).

Raji ve arkadaşları ise, teorik eğitim ile uygulama/pratik eğitim arasındaki uyumsuzluğun öğrencilerde akademik stresi artırdığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, çalışmamızla benzerlik göstermektedir (26).

Can ve arkadaşlarının çalışmasında da iç hastalıkları dersinin teori, seminer, klinik uygulama, vaka çalışması gibi dersin akademik ve uygulama saati ve yoğunluğunun fazla olması nedeni ile öğrencilerde strese neden olduğu bildirilmiştir (27).

Sahari ve arkadaşları çevresel faktörlerin part-time çalışan öğrencilerde stres düzeyini artırdığını ifade etmiştir (28). Labrague, ailelerin aylık gelir düzeyinin stres yükünü artırdığını belirlemiştir. Bizim çalışmamızda stres düzeyleri incelenmemiş olmakla birlikte aile gelir düzeyleri uygulama ile ilişkili bulunmamıştır (25).

Koç ve arkadaşları, yalnız yaşayan öğrencilerin problem çözme becerilerinin diğerlerine göre daha düşük olduğu, öğrencilerin sosyalliğinin artmasının bilgi ve deneyimlerini kullanabilme fırsatı yaratarak problem çözme becerilerini artırdığını göstermişlerdir. Ayrıca, günlük ders çalışan öğrencilerin genel stres düzeyi puan ortalamalarının düşük olduğu ifade edilmiştir (29). Bizim çalışmamızda ise günlük düzenli ders çalışan öğrenciler az sayıda olmakla birlikte (%19,1) bu durum uygulamayı yeterli bulmakla ilişkili bulunmamıştır.

Öğrencilerin eğitimden beklentilerinin ve beklentilerin gerçekleşme oranlarının, mesleği isteyerek tercih etme durumu, meslekle ilgili toplumsal algı ve mesleki gelişime katkı sağladığı bilinmektedir (30,31)

SONUÇ

Uygulama yeterliliğine yönelik sorulara öğrencilerin verdiği yanıtlar; sosyodemografik verilerden uygulama yeterliliği algısını etkileyebileceği düşünülen veriler ile karşılaştırıldığında anlamlılık olmaması öğrencilerin uygulamayı değerlendirirken kültürel yapı veya yaşamlarını etkileyen sosyodemografik ve çevresel durumlardan etkilenmediklerini düşündürmüştür. Öğrencilerin uygulamayı yeterli bulmamasına neden olan faktörler değerlendirilerek yapılacak yeni düzenlemelerle eğitim kalitesi ve memnuniyet artırılabilir.

Etik Kurul Onayı / Ethics approval: Çalışmanın etik kurul izni 12.03.2020 tarihli ve 84 sayılı kararı ile Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı'ndan alınmıştır. Ethics committee approval of the study was obtained from Süleyman Demirel University Faculty of Medicine Clinical Research Ethics Committee with its decision dated 12.03.2020 and numbered 84.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler. / The authors declare that they have no conflict of interest.

Yazarlık katkısı/Author contributions: Çalışmanın tasarımı: MA,SE; Çalışma verilerinin elde edilmesi: MCT,,MD, SE; Verilerin analiz edilmesi: MA, SE; Makale taslağının oluşturulması: MA, MCT; İçerik için eleştirel gözden geçirme: SE; Yayınlanacak versiyonun son onayı: MA, SE. **Author contributions:** Study design: MA,SE; Data collection: MCT,,MD, SE; Data analysis: MA, SE; Draft preparation: MA, MCT; Critical review for content: SE; Final approval of the version to be published MA, SE.

KAYNAKLAR

1. Lee WS, Cholowski K, Williams AK. Nursing student and clinical educators perceptions characteristics of effective clinical educators in an Australian University School of Nursing. *Journal of Advanced Nursing*. 2002;39(5):412–20.
2. Fidment, S. The Objective Structured Clinical Exam (OSCE): A qualitative study on student experiences in healthcare. *Student Engagement and Experience Journal*. 2012;1(1):1-8
3. Karaöz S. Hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri sırasında mesleğe ilişkin algılarındaki değişimin incelenmesi: hemşireliğe giriş dersinin bu değişimdeki rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2002; 6, 10-20.
4. Eser İ, Khorshid L, Denat Y. Hemşirelik Mesleğini Algılamada İlk Klinik Uygulamanın Etkisi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2008; 24 (1) : 15-26
5. Arifoğlu B, Razi GS. Birinci Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empati ve İletişim Becerileriyle İletişim Yönetimi Dersi Akademik Başarı Puanı Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2011; 4(1), 7-11.
6. Bayar K, Çadır G, Bayar B. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 2009; 8:1, 37-42.
7. Çelikkalp Ü, Aydın A, Temel M. Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime ilişkin görüşleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2010; 3:2, 3-14
8. Şener D.K, Karaca A, Açıkgöz F, Süzer F. Hemşirelik eğitimi mesleki benlik saygısını değiştirir mi? *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2011; 1:3, 12-16.

9. Awuah-Peasah, D, Akuamoah Sarfo L, Asamoah F. The attitudes of student nurses toward clinical work. *International Journal of Nursing and Midwifery*. 2013; 5:2, 22-27. <https://doi.org/10.5897/IJNM12.017>
10. Ogur P, Utkualp E. Öğrencilerin Doğum Kadın Hastalıkları ve Hemşireliği Dersi Alan Uygulamasına İlişkin Duygu ve Düşünceleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*. 2008;3(1):45–54.
11. Aydın M.F, Argun M.Ş. Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane uygulamalarından beklentileri ve karşılaştıkları sorunlar. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2010; 1:4, 209-213.
12. Cimete G. Öğrenci – Öğretim Elemanı Etkileşimine Yönelik Kalitatif Bir Çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 1998;2(1):9-19.
13. Aydoğan S. Hemşirelik öğrencilerinin klinik beceri kazanmaları sırasında karşılaştıkları etik problemler. *Türkiye Biyoetik Dergisi*. 2016; 3:2, 120-123.
14. Doğan Konak Ş, Dericioğulları A, Kılınç G. Burdur Devlet Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin, öğrenci hemşirelerinin klinik uygulamalarına ve öğretim elemanlarıyla işbirliği yapmaya ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2008; 15:1, 1-5
15. Katajavuori N, Lindblom-Ylänne S, Hirvonen J. The significance of practical training in linking theoretical studies with practice. *Higher Education*. 2006; 51(3), 439-464.
16. Bahattin Y, Saydam V. Elektronik Belge Yönetiminde Personel Farkındalığının Uygulama Sürecine Etkisi: Bağcılar Belediyesi İle Marmara Üniversitesinin Karşılaştırmalı Analizi. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*. 2018; Cilt, Sayı 9, 1 – 25.
17. Chapman R, Orb A. The nursing students' lived experience of clinical practice. *AEJNE*. 2000 5(2). Available from https://scu.edu.au/schools/nhcp/aejne/archive/vol5-2/chapmanrvol5_2.html
18. Doğan N, Gümüş K. Ebelik Bölümü Öğrencilerinin İç Hastalıkları Dersine Yönelik Düşünceleri: Kalitatif Bir Çalışma. *Türkiye Klinikleri J Intern Med*. 2019;4(3):107-16
19. Karagözoğlu Ş, Özden D, Türk G, Yıldız FT. Klasik ve entegre müfredat programı hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik uygulamada yaşadıkları kaygı, klinik stres düzeyi ve etkileyen bazı faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2014; 7, 266-274.
20. Fitzpatrick J. An Evaluate Case Study of the Dilemmas Experienced in Designing a Self Assessment Strategy for Community Nursing Students. *Assessment and Evaluation Higher Education*. 2006;31(1):37-53
21. Kızılcı S, Mert H, Küçükçüçlü Ö, Yardımcı T. Hemşirelik fakültesi öğrencilerinin öz etkililik düzeyinin cinsiyet açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2015; 8, 95- 100.
22. Hunter S, Pitt V, Croce N, Roche J. Critical thinking skills of undergraduate nursing students: Description and demographic predictors. *Nurse Education Today*. 2014; 34, 809-814.
23. Alzayyat A, Al-Gamal E. A review of the literature regarding stress among nursing students during their clinical education. *International Nursing Review*. 2014; 61, 406-415.
24. Blomberg K, Bisholt B, Kullén Engström A, Ohlsson U, Sundler Johansson A, Gustafsson M. Swedish nursing students' experience of stress during clinical practice in relation to clinical setting characteristics and the organisation of the clinical education. *Journal of Clinical Nursing*. 2014; 23, 2264-2271
25. Labrague LJ. Stress, stressors, and stress responses of student nurses in a government nursing school. *Health Science Journal*. 2014; 7, 424- 435.
26. Raji M, Firozbakht M, Bahrami S, Madmoli Y, Bahrami N. Assessment of clinical stressful factors among academic students of nursing and operating room of dezfoul university of medical sciences. *Community Health*. 2016; 3, 111- 118.
27. Can A, Çuvalcı B, Hintistan S. Determination of stress levels of second years students taking internal medicine course. *Ordu Üniversitesi J Nurs Stud*. 2019;2(1):22-32.
28. Sahari SH, Yaman YM, Awang-Shuib AR. Part-time adults students in Sarawak and environmental stress factors. *Journal of Asian Behavioural Studies*. 2017; 2, 65-72.

29. Koç Z, Koyuncu S, Sağlam Z. Sağlık Yüksekokulu hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeyleri ve etkileyen faktörler. Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2015; 12, 41-50.

30. Pınar ŞE, Yıldırım G, Duran Ö, Cesur B, Üstün Z, Güler E. Are midwife candidates who play a key role in maternal child health services motivated well enough? A survey study. HEMARGE. 2014;11(3):22-31.

31. Bilgin Z, Özkan HA, Baş M. Effects of motivation level the midwifery students in clinical practice expectations. Online Turkish Journal of Health Science. 2016;1(4):38-53.